

Česká společnost pro mezinárodní právo
www.csmp-csil.org E-mail: CSMP@seznam.cz

Slovo úvodem

Vážené členky, vážení členové ČSMP, milí čtenáři, již potřetí se vám v tomto roce dostává do rukou Bulletin ČSMP, jehož cílem je pravidelně vám informovat o dění ve společnosti a přinášet vám zajímavosti a aktuality z oblasti mezinárodního práva. Poslední letošní číslo Bulletinu je oproti předchozím číslům rozsáhlejší, což odráží fakt, že pokrývá celé období podzimu 2012.

Jako tradičně začíná Bulletin novinkami z ČSMP. Dozvíte se, že vyšla nová, již třetí *Česká ročenka mezinárodního práva veřejného a soukromého*. Dále se můžete dočíst o třech akcích, které ČSMP v posledních měsících zorganizovala. Jedná se o Mezinárodně právní sympóziu v Nimnici, konané ve spolupráci se SSMP, a přednášky prof. Spyridona Vrellise z Atén a prof. Pavla Šturmy z Prahy. Bulletin dále informuje o úspěších

V tomto čísle najdete

Slovo úvodem	1
Nová Česká ročenka mezinárodního práva veřejného a soukromého	1
Akce ČSMP na podzim 2012	2
<i>Nimnica 9/2012</i>	2
<i>Přednáška prof. Vrellise</i>	3
<i>Přednáška prof. Šturmy</i>	3
Moot Courty v oblasti mezinárodního práva	4
Palestina na křižovatce?	4
Balkánská (ne)spravedlnost?	6

českých studentů na mezinárodních moot courtech v oblasti mezinárodního práva. Rubrika Aktuality mezinárodního práva je věnována postavení Palestiny a nejnovějším rozsudkům ICTY. Závěrem úvodu mi dovoluji, abych vám jménem celého výboru ČSMP poděkovala za přízeň během roku 2012 a popřála vám veselé Vánoce a vše nejlepší do nového roku 2013.

Veronika Bílková
(Vědecká tajemnice ČSMP)

Nová Česká ročenka mezinárodního práva veřejného a soukromého (2012)

V listopadu 2012 vydala Česká společnost pro mezinárodní právo (ČSMP) další, v pořadí již třetí svazek České ročenky mezinárodního práva veřejného a soukromého. Ročenka začala vycházet v roce 2010 a jedná se o první publikaci ČSMP, která vychází plně v anglickém jazyce a kam pravidelně přispívají nejen čeští, ale i zahraniční autoři. V souladu se zaměřením ČSMP se Ročenka orientuje na témata z oblasti mezinárodního práva veřejného, mezinárodního práva soukromého a evropského práva.

Letošní ročenka obsahuje prozatím největší počet příspěvků, celkem dvacet pět (od celkem třiceti autorů). Příspěvky jsou rozděleny do osmi tematických celků, které se zaměřují na:

1. Mezinárodní právo a mezinárodní organizace
2. Právo lidských práv a mezinárodní humanitární právo
3. Mezinárodní trestní právo
4. Mezinárodní investiční právo a právo mezinárodního obchodu
5. Česká praxe v oblasti mezinárodního práva
6. Kratší články a komentáře
7. Recenze knih
8. Přehled českých publikací týkající se mezinárodního práva

Ročenka je v plném znění online na www.cyil.eu/ a www.rozkotova.com/ebooks/cyil2012/index.html#/8/. K dispozici je rovněž tištěná verze, která je pro platící členy ČSMP zdarma.

Akce ČSMP na podzim 2012

Mezinárodně právní sympóziu ČSMP a SSMP, Nimnica, září 2012

Ve dnech 28.–29. 9. proběhl 5. ročník česko-slovenského mezinárodněprávního sympózia, tentokrát organizovaného Slovenskou spoločnosťou pro mezinárodní právo. Setkání proběhlo v malebné části Slovenska, v oblasti Pováží v lázních Nimnica – nejmladších slovenských lázních, které vznikly kolem roku 1953 a jsou minerální perlou Slovenska. Letošní sympóziu se zaměřilo na problematiku „Mezinárodní soudní dvůr: slovenská a česká teorie a praxe“.

Program byl rozdělen do čtyř panelů. **První panel** se zaměřil na „Mezinárodní soudní dvůr: minulost, současnost a budoucnost a národní praxe.“ Dr. Milan Beránek z MZV ČR se věnoval postavení MSD na mezinárodní scéně, kdy vyvstala následná debata o činnosti MSD a jeho vlivu na utváření mezinárodního práva. Dr. Pavel Sladký z MZV ČR mluvil o předchůdci MSD – Všeobecném konzistoriu. Prof. Pavel Šturma z pozice člena Komise OSN pro mezinárodní právo hovořil o dialogu MSD a Komise a o problematice principu aut dedere aut judicare, ilustrovaném na případu Belgie vs. Senegal. Doc. Peter Vršanský hovořil o aktuálních otázkách kodifikace MP, se zaměřením na otázku tvorby a dokazování obyčejových norem v mezinárodním právu.

Druhý panel zahájil Dr. Peter Dudič, který otevřel problematiku případu Gabčíkovo–Nagymaros, a to z pohledu principů „no harm“ a „equitable utilisation“. Na problematiku navázal Dr. Metod Špaček z MZV SR, který poskytl svůj pohled na současnou situaci tohoto případu. Mgr. Jaroslav Větrovský připomněl Dr. Petera Tomku, který byl v únoru 2012 zvolen předsedou MSD. Dále se v příspěvku věnoval dynamickému a statickému výkladu mezinárodních smluv, a to především v individuálních stanoviscích tohoto významného soudce. Dr. Konrad Walczuk se věnoval otázce národní suverenity státu a vztahu vnitrostátního a mezinárodního práva.

Další panel proběhl v sobotu 29. září dopoledne. Příspěvky byly zaměřeny na vybrané problémy v judikatuře MSD. Blok byl zahájen vystoupením Dr. Kataríny Šmigové (FP PEU Bratislava), věnovaným problematice mezinárodněprávní ochraně životního prostředí. Na téma volně navázala Mgr. Kamila Šrolerová svojí analýzou rozsudků a posudků MSD, týkajících se jaderných zbraní.

Dr. Michal Kučera (kancelář ESLP) hovořil o mezistátní stížnosti podle Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod – alternativa nebo konkurence pravomoci MSD. Stručně problematiku ilustroval na případu Gruzie vs. Rusko. Dr. Peter Klanduch, z MZV SR navázal na problematiku prof. Šturmy z předchozího dne, a to na princip aut dedere aut judicare.

Poslední blok s názvem „Mezinárodní spravedlnost v ozbrojených konfliktech“ zahrnoval tři příspěvky. Mgr. Petra Benešová z MZV ČR hovořila o mezinárodních trestních tribunálech. Dr. Marcel Vysocký se věnoval problematice klasifikace vnitrostátního ozbrojeného konfliktu v kontextu situace v Sýrii. Poslední panel a tudíž celé sympóziu uzavíral Mgr. Andrej Mongiello, který se zaměřil na mezinárodněprávní koncepcie, upravující post-konfliktní situace.

Letošní setkání nebudou připomínat pouze vzpomínky účastníků a fotografie, ale také publikace zahrnující výše zmíněné příspěvky.

Setkání probíhalo ve velmi příjemné a přátelské atmosféře s výhledem na výběžky Javorníků nad Nosickou vodní nádrží a opravdu lze vážně konstatovat, že laťka pro příští tedy 6. společné setkání byla nasazena velmi vysoko.

Kamila Šrolerová

Přednáška Prof. Vrellis: „Jurisdictional Immunity of States – Recent Developments“ (7. 11. 2012)

Ve středu 7. 11. 2012 se v budově Právnické fakulty UK uskutečnila přednáška prof. Spyridona Vrellise, ředitele *Hellenic Institute of International and Foreign Law* v Athénách, na téma *Jurisdikční imunity států – nejnovější vývoj*. Prof. Vrellis se zaměřil na otázku, zda a do jaké míry lze aplikovat princip jurisdikční imunity státu na zločiny spáchané jedním státem na území státu jiného. Hlavní pozornost věnoval sporu Německa proti Itálii, který v únoru letošního roku rozhodl Mezinárodní soudní dvůr.

V tomto rozhodnutí MSD judikoval, že Itálie porušila vynesením rozsudku, který zavázal Německo zaplatit odškodnění za újmu způsobenou italským občanům nacisty za druhé světové války, jurisdikční imunitu Německa. Dle MSD neexistuje v obyčejovém právu žádná výjimka z principu jurisdikční imunity států pro případy závažného porušení lidských práv nebo porušení kogentních norem mezinárodního práva.

V další části přednášky se prof. Vrellis věnoval třem řeckým případům, masakrům ve vesnicích Distomo, Kalavryta a Lidoriki, k nimž došlo taktéž za druhé

světové války a jejichž obětem přičky řecké soudy v nedávné době odškodnily.

Závěrem se přednášející zaměřil na argumenty pro a proti neporušitelnosti principu jurisdikční imunity států. Na podporu uvedl neexistenci obyčeje, jenž by umožňoval výjimku z tohoto principu, a fakt, že vnitrostátní soudy obecně princip jurisdikční imunity dlouhodobě respektují.

Prof. Vrellis jasně uvedl, že on osobně se přiklání k druhému přístupu, tj. možnosti v určitých případech jurisdikční imunitu státu nepřiznat. Ve prospěch tohoto názoru mluví princip humanity a veřejného svědomí, nutnost chránit lidská práva obětí vážných zločinů a nadřazenost kogentních norem.

Prof. Vrellis zakončil přednášku tím, že dle jeho názoru je hlavní funkcí soudů chránit spravedlnost a stejně tak je na mezinárodním právu, aby se posunulo dále a donutilo stát převzít odpovědnost za své činy, a to především v případech, kdy dochází k závažnému porušování lidských práv a páchání mezinárodních zločinů.

Šárka Ošťádalová

Přednáška Prof. Šturmy: „Komise OSN pro mezinárodní právo v roce 2012“ (5. 12. 2012)

Dne 5.12.2012 pořádala ČSMP přednášku na téma „Komise OSN pro mezinárodní právo v roce 2012“. Prof. Pavel Šturma, jakožto člen Komise, se na úvod věnoval časovému harmonogramu Komise pro rok 2012 a personálním otázkám. Dále se podrobněji věnoval návrhu článků na vyhoštění cizinců a tématice samotného vyhoštění. V této souvislosti představil zprávu Komise pro rok 2012. Následně se přednáška zabývala dalšími tématy Komise, jimiž jsou imunity státních představitelů, aut dedere aut judicare, treaties over time (s novějším názvem „dohody a praxe na základě smluv“) a doložka nejvyšších výhod. Na závěr příspěvku se prof. Šturma věnoval nově zařazeným tématům do plánu Komise, a to prozatímnímu provádění smluv.

Druhá část setkání byla věnována otázkám na přednášejícího ohledně fungování Komise, její budoucí role při navrhování rozvojových pravidel a k jednotlivým tématům, kterým se Komise v současnosti věnuje a v budoucnu míní věnovat. Došlo tak k velmi plodné debatě mezi účastníky setkání, kterého se zúčastnili jak zástupci české akademické obce, tak zástupce MZV. V průběhu diskuse byla vyjádřena myšlenka, že by se tato setkání nad pracemi Komise měla uskutečňovat častěji, a to z důvodu, že poskytují vhled do její činnosti a předává neocenitelné informace pro činnost ČR na půdě OSN.

Theodor Klán

Moot Courty v oblasti mezinárodního práva

Moot Courty, tedy simulovaná soudní (či jiná obdobná) řízení, se již pomalu stávají standardní součástí výuky mezinárodního práva v ČR. Svědčí o tom též narůstající úspěšnost českých studentů v moot courtech pořádaných mimo ČR. Na podzim 2012 dosáhly české týmy hned dvou úspěchů.

O první se postarali studenti Právnické fakulty UK v [soutěži *Foreign Direct Investment Moot*](#) (FDI), která proběhla v říjnu 2012 v Bostonu. Tým, který tvořili studenti Ondřej Čech, Anna Hlaváčová, Lucie Ottingerová, Ivo Skolil a Michal Stanek, se stal nejlepším týmem z oblasti kontinentálního

práva a nejlépe umístěným týmem, jehož členové nejsou rodilými mluvčími. Anna Hlaváčová byla zároveň vyhlášena mezi deseti nejlepšími advokáty soutěže.

Druhého úspěchu dosáhli studenti Právnické fakulty MU v regionální soutěži v *Mezinárodním humanitárním právu*, která se konala v listopadu v Sarajevu. Studenti Veronika Bazalová, Petr Kilián a Jitka Straková ve finále porazili tým z polského Krakova a stali se celkovým vítězem soutěže.

ČSMP oběma týmům upřímně gratuluje a doufá, že podobných úspěchů bude do budoucna co nejvíce.

Palestina na křižovatce?

138 států pro, 9 proti, 41 se zdrželo – návrh je přijat. Právě tak by mohl znít stručný zápis shrnující závěry [hlasování Valného shromáždění OSN](#) z 29. 11. 2012 o tom, zda má být Palestině udělen status nečlenského, pozorovatelského státu. O tento status Palestina požádala poté, kdy během roku 2011 vyšlo najevo, že nemá příliš velkou šanci získat podporu Rady bezpečnosti a stát se řádným členem světové organizace. Rozhodla se tedy tuto proceduru obejít (a snad i nepřímo popohnat) tím, že se zaměřila na zvýšení svého postavení v OSN z role nečlenské entity, resp. určitého hybridu *sui generis*, mezi nečlenským pozorovatelským státem. Tento krok Palestině vyšel, a vzhledem k množství zemí, které její žádost podpořily, lze mít současně za to, že ji v současné době za stát uznává převážná část mezinárodního společenství. Jakou má ale toto uznání právní relevanci? A co si vlastně Palestina od potvrzení své státnosti slibuje?

Uznání Palestiny

Uznání je v souladu s tzv. deklaratorní teorií, která v posledních desetiletích na mezinárodní scéně převažuje, považováno za pouhé potvrzení existence státu, nikoli jednu z podmínek jeho vzniku. Tyto podmínky jsou podle standardního pojetí, vyjádřené v *Montevidejské úmluvě o právech a povinnostech států* z roku 1933, čtyři a zahrnují území, obyvatelstvo, veřejnou moc a schopnost vstupovat do mezinárodních vztahů. Mnozí právníci nicméně poukazují na to, že faktická i právní situace, za níž státy vznikají, se od 30. let 20. století dosti změnila.

Státy již jen zřídka vznikají na zelené louce, postupným procesem, během něhož mají čas naplnit ony čtyři podmínky. Jejich zrod je navíc nově omezen některými právními normami, které na rozdíl od dřívějšího stavu berou v úvahu kontext ustavování nového státu (např. nelegální vojenskou intervencí či porušování lidských práv).

Je zjevné, že Palestina by z takového posunu mohla jen těžit. Právo palestinského lidu na sebeurčení je už desítky let opakovaně uznáváno v rezolucích Valného shromáždění. Panuje též vcelku široká shoda na tom, že toto právo lze nejlépe realizovat právě v samostatném státě. Tento stát ostatně Palestinci vyhlásili již v roce 1988. Valné shromáždění na to tehdy reagovalo tím, že status nečlenského pozorovatelského státu, který v roce 1974 získala Organizace pro osvobození Palestiny (OOP), byl nadále přiznán „Palestině“ a že tato navíc získala určitá práva, která šla nad rámec práv nečlenského pozorovatelského státu a učinila z Palestiny hybrid *sui generis* s postavením někde mezi nečlenskou entitou a nečlenským státem. Udělení statusu nečlenského státu je logickým (dočasným) završením tohoto procesu. Je také aktem kolektivního uznání, který potvrzuje, že převážná část mezinárodního společenství vnímá Palestinu jako někoho, kdo si zaslouží být státem bez ohledu na to, zda *stricto sensu* splňuje všechny podmínky Montevidejské úmluvy nebo ne.

Státnost Palestiny

Co ale Palestině státnost, resp. kolektivní uznání státnosti, přináší? Tato otázka má pochopitelně řadu aspektů, zde se ovšem pozornost soustředí jen na ty mezinárodněprávní. Mezi nimi lze za klíčové označit to, že coby stát se Palestina ocitá na hierarchicky rovné úrovni s ostatními důležitými aktéry blízkovýchodního konfliktu, především s Izraelem. Nesymetrický vztah mezi státem na straně jedné (Izrael) a národem (Palestinci) či hnutím bojujícím za národní osvobození (OOP) na straně druhé by měl být nahrazen symetričtější vztahem dvou států (Izrael a Palestina).

Symetrie by pak byla ještě kompletnější v okamžiku, kdy by Palestina byla do OSN přijata jako členský stát – kterým je Izrael již od roku 1949. Z tohoto hlediska není vyhlášení státnosti Palestiny, resp. její žádost o zlepšení statusu v OSN „jednostranným krokem, který může poškodit či ohrozit mírový proces vedoucí k dvoustátnímu řešení“, jak uvádí MZV ČR, ale spíše pokusem napravit historicky vzniklou disbalanci v oblasti a za podpory mezinárodního společenství učinit konkrétní krok na cestě právě k onomu dvoustátnímu řešení.

Dosavadní ohlasy na hlasování Valného shromáždění nicméně ukazují, že státnost Palestiny vzbuzuje obavy i mezi těmi, kdo se proti ní otevřeně nepostavily (např. řada států EU). Tyto obavy, které jasně formulovala třeba Velké Británie, se týkají zejména možnosti Palestiny připojit se k mezinárodním soudním mechanismům a jejich prostřednictvím se pak snažit vyřešit si účty s Izraelem. Řeč je na prvním místě o [Mezinárodním soudním dvoru](#) (MSD) a [Mezinárodním trestním soudu](#) (MTS). Je pravda, že coby stát získá/vá Palestina možnost přistoupit ke statutům obou těchto soudů. To ovšem ještě automaticky neznamená, že – i kdyby se k přístupu odhodlala – zaplaví následně MSD a MTS stížnosti z její strany.

V případě MSD by Palestina nejspíše jen těžko hledala jurisdikční základ, na němž by mohla vystavět spor proti Izraeli, který neuznává obligatorní jurisdikci MSD. V případě MTS by pak palestinský podnět k vyšetřování zločinů, k nimž došlo na území Gazy a Západního břehu Jordánu, otevřel cestu ke stíhání zločinů spáchaných nejen Izraelci ale i Palestinci; je přitom pravděpodobné, že zločinů druhého typu by bylo více a byly by snadněji prokazatelné a stíhatelné. Konečně: skutečnost, že možné předložení blízkovýchodních událostí k posouzení nezávislými soudními orgány působícími na mezinárodní scéně je mnohými státy vnímáno jako hrozba, stojí sama o sobě za zamyšlení.

A zamyšlení si zaslouží ještě jeden důležitý důsledek státnosti Palestiny. Se statusem státu jsou spojena mnohá práva, ale také mnohé povinnosti. Mezi ty se řadí třeba povinnost udržovat vnitřní pořádek, nenapadat jiný stát, nebo netrpět na svém území nestátní aktéry vyvíjející násilnou činnost vůči některému ze sousedních států. Porušení těchto povinností vyvolává u státu, na rozdíl od jiných aktérů (třeba národů či hnutí za národní osvobození) jasné právní následky, jejichž obsah i modalities uplatnění jsou detailně upraveny současným mezinárodním právem. Získat status státu tak neznamená jen výhody, ale i odpovědnost; šíře této odpovědnosti, jak ukazuje třeba nový koncept *Responsibility to Protect* (odpovědnost za ochranu), se navíc v posledních letech výrazně rozšiřuje. Nabízí se proto otázka, zda kolektivní uznání státnosti Palestiny je nakonec výhodnější pro Palestinu, která získává možnost stát se plnoprávným hráčem na mezinárodním poli, nebo spíše pro Izrael, jenž ji nyní bude moci snáze přimět k tomu, aby hrála podle pravidel.

Veronika Bílková

Balkánská (ne)spravedlnost?

[Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii](#) (ICTY) na sebe v posledních letech, přinejmenším v českém prostředí, poutal pozornost jen výjimečně. Za uplynulý měsíc se mu to nicméně podařilo hned dvakrát, a to v souvislosti s osvobozením Chorvatů Gotovina a Markače (16. 11.) a kosovských Albánců Haradinaje, Balaje a Brahimaje (29. 11.). Jednalo se o politicky citlivé kauzy, v nichž Tribunál rozhodoval nejen o osudu obviněných, ale i, nepřímo, o míře viny či nevinu jedné ze stran zapojených do krvavé občanské války provázející rozpad Jugoslávie v 90. letech 20. století. Kauzy též ICTY dovolily dále upřesnit výklad některých právních institutů, zejména společného zločinného plánu (Joint Criminal Enterprise, JCE). Právě komplexnost těchto institutů a soustředěnost na ně zřejmě způsobily, že ICTY nakonec rozhodl způsobem, jenž snad odpovídá platné právní úpravě, naplněním principů spravedlnosti je ale jen stěží.

Případ Gotovina a Markač

Případ Gotovina a Markač se týkal Operace Bouře (Oluja), během které získalo Chorvatsko v létě 1995 zpět kontrolu nad oblastí tzv. Krajiny, osídlené v té době převážně etnickými Srby. V průběhu operace přišly o život stovky lidí, včetně civilistů, a oblast Krajiny opustily desetitisíce Srbů, kterým již následně nebyl umožněn návrat. Ante Gotovina velel chorvatským jednotkám v oblasti Splitu, Mladen Markač měl pod kontrolou zvláštní policii, která byla během operace začleněna do armády. Oba byli viněni z toho, že se zúčastnili společného zločinného plánu (JCE), jehož cílem bylo za pomoci násilí, deportací a diskriminačních opatření etnický vyčistit Krajinu od srbského obyvatelstva. Součástí tohoto plánu měli být i další vrcholní představitelé Chorvatska, včetně bývalého prezidenta Franja Tuđmana. Soudní senát v rozsudku z 15. dubna 2011 shledal oba obviněné vinnými a odsoudil je k 24 (Gotovina) a 18 (Markač) letům odnětí svobody.

Odvolací senát v [rozsudku z 16. listopadu 2012](#) tento verdikt zrušil a Gotovinu i Markače osvobodil. Argumentoval přitom tím, že existence společného zločinného plánu byla Soudním senátem

dovozena primárně z nerozlišujícího, protiprávního bombardování čtyř měst (Knin, Benkovac, Obrovac a Gračac). Útok na tato města byl shledán nelegálním na základě rozboru dopadů (impact analysis), jenž se měl opírat hlavně o tzv. standard 200 metrů (200-metre standard). Podle tohoto standardu platila pro zásahy v okruhu do 200 metrů od dovoleného vojenského cíle presumpce legality, zásahy mimo daný okruh byly naopak automaticky považovány za úmyslný útok na civilisty.

Odvolací senát označil standard 200 metrů za chybný a konstatoval, že vzhledem ke klíčové úloze tohoto standardu v původním rozsudku padá spolu s ním celá obžaloba. Nadále již údajně není možné pokládat za prokázané, že zde existoval společný zločinný plán usilující o vyhnání Srbů z Krajiny. Závěr má význam jak pro oba obviněné, kteří nadále nemohli být stíháni za účast na neexistujícím JCE, a bylo tedy nutno je propustit, tak šířeji pro Chorvatsko, jehož válečné politické vedení již není přímo spojováno s naplánováním a realizací rozsáhlé etnické čistky.

Bez ohledu na to, jak člověk hodnotí konečný verdikt Odvolacího senátu, je třeba říci, že odůvodnění tohoto verdiktu nepůsobí příliš přesvědčivě. Na to upozornili rovněž soudci Pocar a Agius, kteří se postavili proti rozsudku (ten byl přijat těsnou většinou 3:2). Jak oba soudci uvedli ve svých místy ne právě diplomaticky formulovaných odlišných stanoviscích (dissent opinion), Odvolací senát se dopustil dvou hlavních chyb.

Zprvé, odmítnutí standardu 200 metrů měla následovat formulace a následná aplikace standardu správného. Odvolací senát dokonce v rozsudku přislíbil, že právě takto bude postupovat, nakonec se to ale nestalo. Výsledkem je absurdní situace, ve které znaky „nerozlišujícího útoku na civilisty“ nemůže naplnit vlastně žádný útok, protože ony znaky nejsou definovány.

Zadruhé, Soudní senát rozhodl o vině obžalovaných na základě řady faktorů, které hodnotil v jejich vzájemné souvislosti. Kromě nerozlišujícího útoku na čtyři města se mezi ně řadil např. záznam jednání v Brioni, kde chorvatské velení plánovalo Operaci Bouře, zločiny spáchané na krajinských Srbech, protisrbské projevy chorvatských politiků, či opatření přijatá Chorvatskem po skončení tažení, která znemožnila Srbům návrat do Krajiny. Odvolací senát všechny tyto faktory odmítl jako nedostatečné s tím, že žádný z nich sám o sobě neprokazuje existenci JCE a že klíčovým důkazem byl stejně standard 200 metrů, s nímž se hroučí i vše ostatní. Jak správně uvádějí soudci Pocar a Agius, tato argumentace původní přístup Soudního senátu nadměrně zjednodušuje, až karikuje.

Obě výhrady proti rozsudku Odvolacího senátu, které sdílí rovněž část doktríny, by neměly být brány na lehkou váhu. Ukazují totiž, že odůvodnění rozsudku obsahuje zásadní mezery a inkonsistence, jež pozici ICTY oslabují a v očích některých přímo znevěhodňují. Skutečnost, že Odvolací senát se velkou částí argumentů přítomných v rozhodnutí Soudního senátu (na 1377 stranách) vůbec nezabýval, popř. je odbyl několika větami (celkově na 55 stranách), to vše navíc v rámci kruhové logiky neustále se vracející ke standardu 200 metrů, nasvědčuje tomu, že se soudci ICTY buď – v lepším případě – nechali zcela ovládnout technickými parametry JCE a přestali kvůli nim vnímat širší souvislosti kauzy; nebo – v horším případě – nejednali, ať už z jakýchkoli důvodů, *bona fide*. Ať už platí jedno či druhé vysvětlení, je zjevné, že případem Gotovina a Markač si ICTY pošramotil reputaci; a to ne proto, že oba Chorvaty propustil, ale proto, že tento krok nedokázal (a snad se ani nesnažil) řádně a přesvědčivě zdůvodnit.

Případ Haradinaj, Balaj a Brahimaj

Případ Haradinaj, Balaj a Brahimaj se zaměřoval na jinou epizodu války v bývalé Jugoslávii, a to na konflikt na území Kosova, mezi Svazovou republikou Jugoslávií (SRJ) a Kosovskou osvobozenou armádou (UCK), na konci 90. let. Všichni tři obžalovaní, Ramuš Haradinaj, Idriz Balaj a Laji Brahimaj, patřili v té době mezi velitele UCK. ICTY je vinil z toho, že se v roce 1998 dopustili řady zločinů proti lidskosti a válečných zločinů proti nealbánským obyvatelům Kosova a Albáncům podezřelým ze spolupráce s jugoslávskými úřady. Tyto zločiny měli opět spáchat v rámci společného zločinného plánu (JCE), jehož cílem údajně bylo upevnit za pomoci násilných akcí kontrolu UCK nad oblastí západního Kosova.

Soudní senát ve svém [rozsudku z 3. dubna 2008](#) dospěl k závěru, že část zločinů uváděných v obžalobě, zejména vraždy, mučení a nelidské zacházení, se skutečně stala, a to mnohdy za přímé účasti obžalovaných (zejména Brahimaje). Jiné zločiny naopak potvrzeny nebyly. Současně se Tribunálu nepodařilo prokázat, že by obžalovaní jednali na základě společného zločinného plánu. Haradinaj a Balaj byli shledáni nevinnými a osvobozeni, Brahimaj byl, vzhledem k osobní účasti na zločinech, odsouzen k trestu odnětí svobody v délce šesti let. Žalobci se závěr příliš nelíbil, a proto se odvolal. Odvolací senát v [rozsudku z 21. července 2010](#) rozhodnutí Soudního senátu zrušil a nařídil částečné opakování procesu (retrial). To proběhlo v letech 2010–2012 a skončilo [rozsudkem z 29. listopadu 2012](#), ve kterém Soudní senát potvrdil své předchozí rozhodnutí z roku 2008 a všechny tři obžalované zprostil obžaloby a nařídil jejich okamžité propuštění.

Rozhodnutí bylo ve světle předchozího vývoje případu očekávané, a proto nevzbudilo negativní reakce soudců (rozsudek byl přijat jednomyslně), ani komentáře ze strany doktríny. Navzdory tomu se jedná o zajímavý a rozhodně ne nekontroverzní případ, a to přinejmenším ze dvou důvodů.

Zprvce, i když možnost opakovaného řízení (retrial) předvídá statut ICTY již od svého přijetí, poprvé byl tento institut využit právě až v případě Haradinaj, Balaj a Brahimaj. Důvodem pro jeho aplikaci bylo podcenění zajištění bezpečnosti svědků v řízení před Soudním senátem. Podle názoru žalobce byl na svědky vyvíjen nestandardní tlak, který vedl k tomu, že mnozí, včetně dvou klíčových, nebyli ochotni nebo schopni vypovídat. Odvolací soud dospěl k závěru, že tento stav ohrozil integritu a věrohodnost soudu. Během opakovaného řízení proto dostali prostor i oni dva klíčoví svědkové, jejichž bezpečnost nebyla původně zajištěna. Objevují se ovšem názory, že jiní důležití svědkové takové štěstí neměli a během procesu byli zkrátka zavražděni, což mohlo mít vliv na neschopnost žalobce prokázat spáchání některých zločinů.

Zadruhé, osvobození obviněných neodráží ani tak jejich nevinu jako ne úplně šťastně zvolenou strategii žalobce, např. výběr titulů odpovědnosti (modes of liability). Žalobce se, stejně jako v případě Gotovina, upnul na koncept společného zločinného plánu a jen okrajově využil titulů jiných (přímé pachatelství, napomáhání aj.). Když se mu pak nepodařilo prokázat existenci JCE, zhroutila se celá obžaloba. Ačkoli je pravda, že v dané kauze – zvláště ve vztahu k Haradinajovi a Balajovi – žalobce mnoho jiných možností než JCE zřejmě, případ potvrzuje, že daný institut má své limity, jeho aplikace může někdy dosažení spravedlnosti spíše ztížit než usnadnit.

Právo, nebo spravedlnost?

Případy diskutované v tomto textu ukazují, jak nelehkým úkolem zůstává je zajistit spravedlnost ve vztahu k válce v bývalé Jugoslávii. Řešené kauzy jsou většinou velmi složité, dopadají na celou řadu jednotlivců a situací a jen zřídka zde existují jednoznačné důkazy prokazující vinu nebo naopak nevinu konkrétních obžalovaných. Ještě složitější je pak situace v případech, ve kterých ICTY využívá inovativní právní instituce, např. společný zločinný podnik, nebo jež mají kromě právních též významné politické aspekty.

Instituce společného zločinného plánu byla zavedena proto, aby v procesech bylo možné postihnout komplexní systémy páčání zločinů zahrnující osoby na různých úrovních státní či vojenské správy. JCE měl zajistit, aby nikdo – ani velké, ani malé ryby – neunikl spravedlivému trestu. V poslední době se nicméně zdá, že jeho využití vede ke stavu přesně opačnému a že ICTY se začíná stávat vězněm svého vlastního vynálezu. Fixuje se totiž tolik na komponenty JCE, že mu někdy uniká širší kontext řešeného případu.

Politické aspekty mají do jisté míry všechny kauzy řešené před ICTY. Někde jsou ovšem tyto prvky výraznější, neboť kauza se přímo či nepřímo týká celkové politické linie určité strany jugoslávského konfliktu. Politika by nikdy neměla činnost ICTY přímo ovlivnit. Možné politické důsledky rozsudků by ale měly soudce vést k tomu, aby rozhodovali uváženě a po důkladném posouzení všech relevantních faktorů a aby své závěry řádně a přesvědčivě odůvodnili.

Případy Gotovina a Markač a Haradinaj, Belaj a Brahimaj vykazují zásadní nedostatky v obou uvedených oblastech. Pro mnohé se tak asi stanou mementem toho, jak může dopadnout mezinárodní trestní justice, pokud se soudci přetvoří ve sbor právních formalistů, kteří kvůli stromům nevidí les, nebo pokud se v čele soudní místnosti usadí spravedlnost, která má nestejně zatížené váhy a je slepá pouze na jedno oko.

Veronika Bílková